

במה בדת

שינוי הדף היומי בדרך קצרה

לע"נ הגאון רבי משה בן רבי
יצחק מאיר שפירא זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 263 פרשת ויגש תשפ"ה

סנהדרין יט-כה

דף יט כה"ג אינו יכול ליכנס אלמנת אחיו מהנישואין שאין עשה של יבום דוחה לא תעשה של אלמנה ועשה של בתולה מעמיו יקח לכה"ג ובאלמנה מהאירוסין אך שזה רק לא תעשה אך גזרו בביאה ראשונה משום ביאה שניה וכן שנו בברייתא שאם בעלו ביאה ראשונה קנו ואסור לקיימן בביאה שניה.

שנו בברייתא מן המקדש לא יצא שלא יצא עם המלוים אך יצא אחריהם וכשהם נכסים הוא נגלה וכשהם נגלים הוא נכסה.

ר' יהודה סובר **מן המקדש לא יצא** כלל ור"מ סובר שאין לדרוש כפשוטו שא"כ איך יצא לביתו אלא ודאי כוונת הפסוק מקדושתו לא יצא וכשיש היכר לא יבא לגעת במת ור' יהודה סובר שיתכן שיבא לגעת מחמת מרירותו.

שנו בברייתא שכשה"ג בא לנחם אחרים הסגן ומשוח שעבר הולכים מימינו וראש בית אב ואבלים וכל העם משמאלו וכשהוא עומד בשורה ומתנחם מאחריים הסגן בימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו אך משוח שעבר לא שזה מצער אותו שהוא אומר שהוא שמח בו, ואמר רב פפא שיש לדייק מכאן ג' דברים שהסגן הוא הממונה ועוד רואים מכאן שהאבלים עומדים והעם עוברים עליהם ועוד רואים שהאבלים עומדים משמאל המנחמים.

שנו בברייתא שבתחילה האבלים עמדו והעם עברו עליהם ושני משפחות התגרו זו בזו מי יעבור קודם ואז תקנו שהעם יעמדו והאבלים יעברו לפניהם.

רמי בר אבא אומר שר' יוסי החזיר בציפורי את הדבר ליושנו שהאבלים עומדים והעם עוברים עוד אמר רמי שר' יוסי תיקן בציפורי שכשאה הולכת בשוק בנה ילך אחריה משם מעשה שהיה, עוד אמר רמי שר' יוסי תיקן בציפורי שנשים ידברו זו עם זו בבית הכסא שלא יבואו להתיחד עמן.

רב מנשיא בר ענת אמר שהוא שאל את ר' יאשיה רבה בבית העלמין של הוצל והוא אמר שאין שורה פחות מ' בני אדם, ואין האבלים מהמניין בין שהאבלים עומדים והעם עוברים בין שהעם עומדים והאבלים עוברים.

הסתפקו איך הכה"ג מנחם אחרים ויש להביא ראייה מדברי המשנה והוא אומר שתנחמו שלא יתכן שכשאחרים מנחמים אותו הוא אומר להם תנחמו שהוא לא מנחם להם אלא ודאי הכוונה שכשהוא מנחם אחרים הוא אומר להם תנחמו.

רב יוסף אומר בדברי המשנה שמלך לא דן מדובר במלכי ישראל אך מלכי בית דוד דנים אחרים ודנים אותם שכתוב **בית דוד כה אמר ה' דינו לבוקר משפט** וכשלא דנים אותם הם לא יכולים לדרוך שר"ל דרש בפסוק **התקוששו וקושו** קשוט עצמן ואח"כ קשוט אחרים, ובמלכי ישראל לא דנים שהיה מעשה שעבדו של ינאי המלך הרג נפש ואמר שמעון בן שטח לחכמים שידינוהו ושלחו לינאי שעבדו הרג ועמדו לבי"ד אמרו לו בא גם אתה שכתוב **והועד בבעלוי** שבעל השור צריך לעמוד על שורו, ובא ינאי וישב אמר לו שמעון בן שטח ינאי עמוד עד רגלך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם שכתוב **ועמדו שני האנשים אשר להם הריב** אמר ינאי לא כדבריך אלא כדברי חבריך **עמוד ב** ופנה לימינו והם כבשו פניהם בקרקע וכן כשפנה לשמאלו אמר שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל המחשבות ויפרע מכם ומיד בא גבריאל וחבטם בקרקע ובאותה שעה תקנו שמלך לא דן ולא דנים אותו.

לר' יהודה מלך שרצה לחלוץ זכור לטוב, ויש להקשות שרב אשי אמר שלגם למ"ד שנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול אך מלך לא יכול למחול על כבודו שכתוב **שום עליון מלך** שתהיה איתמו עליך ויש לומר שבמצוה זה שונה.

אמרו לר' יהודה שמה שכתוב **נשי אדוניך בחקיך** מדובר במיכל ומירב שראויות לו מבית המלך, תלמידי ר' יוסי שאלוהו איך נשא דוד ב' אחיות בחייהן אמר להם שהוא נשא את מיכל אחר מיתת מירב, ור' יהושע בן קרחה אומר שקידושו את מירב היו קידושי טעות שכתוב **תנה את מיכל אשתי אשר ארסתי לי במאה ערלות פלישתים** ומבאר רב פפא שמילא היא אשתו ולא מירב, וזה היה טעות שכתוב והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול **ואת בתו יתן לו** ואחר שדוד הרג את גלית אמר לו שאול יש לך מלוה אצלי והמקדש במלוה אינה מקודשת ושאל נתן את מיכל לעדריאל שכתוב **ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד** אמר לו שאול אם אתה רוצה את מיכל הבא לי מאה ערלות פלישתים וכשהביאם לו אמר שאול מלוה ופרוטה יש לך אצלי וסבר שאול שמלוה ופרוטה דעתו על המלוה, ודוד סבר שדעתו על הפרוטה, ועוד יש לומר שלכו"ע דעתו על הפרוטה אלא ששאול סבר שהערלות לא ראויות לכלום ודוד סבר שהם ראויים לכלבים וחתולים, ור' יוסי דרש את הפסוק **תנה את אשתי מיכל שר' יוסי** דורש מקראות מעורבים שכתוב **ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיושת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי** והרי היא לא נתנה לעדיאל אלא לפלטי בן ליש שכתוב **ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש** אלא שיש להקיש את קידושי מירב לעדריאל לקידושי מיכל לפלטי כמו שקידושי מיכל לפלטי זה בעבירה כך קידושי מירב לעדריאל הם בעבירה, ור' יהושע בן קרחה למד את הפסוק **חמשת בני מיכל**

שמיכל לא ילדתם אלא מירב אלא שמירב ילדה ומיכל גידלתם והמגדל יתום בביתו כאילו ילדו, ור' חנינא למד מהפסוק **ותראנה לו השכינות שם לאמר יולד בן לנעמי** והרי רות ילדה אלא שכיון שנעמי גדלה הוא נקרא על שמה, ור' יוחנן למד מהפסוק **ואשתו היהודיה ילדה את רם אביגדור אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד** והוא כלב ונקרא מרד על שם מרד בעצת המרגלים ולכאורה יוכבד ילדה את ירד אלא שבתיה גדלתו והוא נקרא על שמה, ור"א למד מהפסוק **גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה** וכי יוסף ילד הרי יעקב ילד ויוסף כלכל לכן נקראו על שמו.

ר' שמואל בר נחמני אומר בשם ר' יונתן שהמלמד את בן חבריו תורה כאילו ילדו שכתוב **ואלה תולדות אהרן ומשה ואלה שמות בני אהרן** שאהרן ילד ומשה לימד לכן נקראו על שמו.

כתוב בפסוק לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם והיכן מצאנו שיעקב פדה את אברהם, ומבאר רב יהודה שהוא פדה אותו מצער גידול בניו ולכן **כתוב ולא עתה יבוש יעקב מאביו ולא עתה פניו יחזורו** מאבי אביו.

במקום אחד כתוב **פלטי בן ליש** ובמקום אחר כתוב פלטיאל ואמר ר' יוחנן ששמו הוא פלטי ונקרא פלטיאל שפלטו קל מהעבירה, שנעץ חרב בינו לבניה ואמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב, אך קשה שכשודד לקחה כתוב **וילך אתה אישה** ויש לומר שנעשה כאישה ומה שכתוב הלך וככה יש לפרש שבכה על המצוה שהלכה ממנו ומה שכתוב **מבחורים** שהם היו כבחורים שלא טעמו טעם ביאה, ור' יוחנן אומר שתקפו של יוסף זה ענותנות אצל בועז ותקפו של בועז זה ענותנות אצל פלטי שכתוב כבועז ויחרד האיש וילפת וביאר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות,

דף כ ותקפו של בועז זה קל אצל פלטי כדלעיל, ור' יוחנן דרש בפסוק **רבנות עשו חיל** נאמר על יוסף ובעז **ואת עלית על כולנה** זה פלטי בן ליש, ור' שמואל בר נחמני דרש בשם ר' יונתן **שקר החן זה יוסף והבל היופי** זה בועז **יראת ה' היא תתהלל** זה פלטי בן ליש, עוד יש לפרש שקר החן זה דורו של משה **הבל היופי** זה דורו של יהושע **יראת ה' היא תתהלל** זה דורו של חזקיהו, עוד יש לפרש שקר החן זה דורו של משה ויהושע **והבל היופי** זה דורו של חזקיהו **יראת ה' היא תתהלל** זה דורו של ר' יהודה בר' אלעאי שאמרו עליו ששה מתלמידיו התכסו בטלית אחת ועסקו בתורה.

משנה אם מת קרוב למלך אינו יוצא מפתח ארמונו ור' יהודה אומר שאם רצה יכול לצאת כמו שכתוב **והמלך דוד הולך אחר המיטה** אצל אבנר אמרו לו שזה היה רק כדי לפייס את העם, וכשמכירים אותו כל העם מסובים על הארץ והמלך על הדרגש. **גמרא** שנו בברייתא שבמקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה יוצאות וכן אם נהגו לפני המיטה, ור' יהודה סובר שלעולם נשים יוצאות לפני המיטה שכתוב **והמלך דוד הולך אחר המיטה** אמרו לו שזה היה רק כדי לפייס את העם והם התפייסו שדוד יצא מבין האנשים לבין הנשים ויצא מבין הנשים לבין האנשים שכתוב **וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר**, רבא דרש בפסוק **ויבא כל העם להברות את דוד** והכתוב הוא **להכרות** שבתחילה רצו להכרותו בגלל הריגת אבנר, אך אחר שהתפייסו להברותו, ואמר רב יהודה בשם רב שאבנר נענש בגלל שלא מחה בשאול, ור' יצחק אומר שהוא מיחה אך לא נענה, ונחלקו בפסוק **ויקונן המלך בא אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר** ומי שסובר שאבנר לא מחה דוד אמר הרי ידך לא היו אסורות מלמחות ורגליך לא לנחוששים הוגשו לכן **נכפל לפני בני עולה נפלת**, ומי שסובר שהוא מחה ולא נענה זה בלשון תימה כיון שמחית מדוע **נכפל לפני בני עולה נפלת**, ולמ"ד שמחה הוא נענש כדברי ר"צ בר יצחק שהוא השהה את מלכות בית דוד ב' שנים ומחצה.

המלך יושב בהבראה על הדרגש ומבאר עולא שזה מיטה של מזל, והקשו התלמידים וכי יש דבר שלא ישב עד עכשיו ועכשיו הוא יושב עליו, ורבא אומר שאין זה קושיא שזה כמו אכילה ושתייה שעד עכשיו לא האכילוהו והשקוהו ועכשיו מאכילים ומשקים אותו, אלא הקושיא היא שכתוב במשנה שדרגש לא כופים אלא זוקפים ואם הוא מיטה של מזל מדוע לא כופים הרי שנינו שלא כופה רק את מיטתו אלא את כל המיטות שבביתו אך יש לומר שזה כמו מיטה שמיוחדת לכלים ששנינו שלא צריך לכפותה, אלא קשה מדברי רשב"ג בברייתא שבדרגש מתיר את רצועותיו והוא נופל מאליו ואם מדובר במיטה של המזל מה שייך רצועות הרי היא נעשית כשאר מיטות, אלא מבאר רבין שרב תחליפא שהיה מצוי בשוק הרצענים אמר לו שדרגש הוא מיטה של עור שתולים רצועות בשפת העור, ר' ירמיה מבאר בשם ר' יוחנן **עמוד ב** שסירוגו של הדרגש הוא מתוכו וסירוגה של מיטה הוא על גבה, ויש להקשות ששנינו שממתי כלי עץ מקבלים טומאה, מטה ועריסה מעת ששפם בעור הדג ואם נאמר שמיטה היא מסורגת מדוע צריך שיפת עור הדג, אלא יש לומר שגם במטה וגם בדרגש הסירוג הוא מתוכו אלא שבמטה החבלים נכנסים ויוציאים בארוכות שלה ובדרגש הרצועות נכנסות ויוציאות בלולאות

שמחבורות לארוכות, ואמר ר' יעקב בשם רבי'ל שהלכה כרשב"ג ור' יעקב בר אמי אומר שמתה שנקליטה יוצאים הוא זוקף אותה ודי בכך.
משנה המלך מוציא למלחמת רשות ע"פ ב"ד של ע"א ופורץ לעשות לו דרך ולא מוחים בידו אין שיעור לדרך המלך והעם בוזזים ונותנים לו והוא נוטל חצי קודם לכולם. **גמרא** לכאורה כבר שנינו בפרק א' שמוציאים למלחמת רשות ע"פ ב"ד של ע"א, ויש לומר ששנו את זה כאן אגב שכתבו את שאר דיני המלך.

רב יהודה אומר בשם שמואל שכל מה שכתוב בפרשת המלך בשמואל המלך מותר בו, ורב סובר שהפרשה הזו נכתבה רק כדי לאיים על ישראל שכתוב **שום תשים עליך מלך** שתהא אימתו עליך, וכן נחלקו תנאים בברייתא שלר' יוסי המלך מותר בכל מה שכתוב בפרשה ולר' יהודה הפרשה הזו נאמרה רק כדי לאיים עליהם שכתוב **שום תשים עליך מלך** שתהא אימתו עליך, וכן אמר ר' יהודה שישראל הצטוו ג' מצוות בכניסתם לארץ להעמיד מלך ולהכריח את זרע עמלק ולבנות את ביהמ"ק, ור' נהוראי אומר שהפרשה הזו נכתבה רק כנגד תרעומתן שכתוב **ואמרת אשימה עלי מלך**.

ר"א אומר שזקני דורו של שמואל שאלו כהוגן **תנה לנו מלך לשפטינו** אך עמי הארץ קלקלו ובקשו והיינו אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו. ר' יוסי אומר שג' מצוות הנ"ל נצטוו ישראל בכניסתם לארץ אך איני יודע מה קודם ויש ללמוד מהפסוק **כי יד על כס קה מלחמה לה' בעמלק** וכס הוא מלך שכתוב **וישב שלמה על כסא ה' וא"כ מלך קודם ועדיין לא ידוע אם ביהמ"ק קודם או מחיית עמלק ויש ללמוד מהפסוק והניח לכם מכל אויבכם וגו' ואח"כ נאמר והיה המקום אשר יבחר ה' א"כ הכרתת זרע עמלק קודמת וכן נאמר בדוד ויהי כי ישב המלך דוד בביתו וה' הניח לו מסביב ונאמר אח"כ **ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים**.**

ר"ל אומר שבתחילה מלך שלמה על העליונים שכתוב **וישב שלמה על כסא ה' ואח"כ מלך אל התחתונים** שכתוב **כי הוא רודה מכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה** ונחלקו רב ושמואל אם כל אחת מהם היא בצד אחר של העולם או שהן יושבות יחד וכמו שמלך על שתייהן כך מלך על כל העולם, ואח"כ מלך שלמה רק על ישראל שכתוב **אני קהלת הייתי מלך על ישראל** ואח"כ מלך רק על ירושלים שכתוב **מלך בירושלים** ואח"כ מלך רק על מטתו שכתוב הנה **מטתו שלשלמה** ואח"כ מלך רק על מקלו שכתוב **וזה היה חלקי מכל עמלי** ונחלקו רב ושמואל אם הכוונה למקלו או לבגדו ונחלקו רב ושמואל אם חזר לגמרי למלכותו או לא ואם חזר הוא היה מלך והדיוט ומלך ואם לא חזר הוא היה רק מלך והדיוט.

שנו בברייתא שאוצרות מלכים למלך ושאר הביזה חצי למלך וחצי לשאר העם אמר אביי לרב דימי או רב אחא שמוכן מדוע אוצרות המלך למלך אך מנין שבכל הביזה נוטל המלך חציה,

דף כא יש ללמוד מהפסוק **וימשחם לנגיד ולצדוק ומקישים נגיד לצדוק** הכהן שכמו שכה"ג לוקח חצי כאחיו אך מלך נוטל חצי כשאר העם, וכה"ג לומדים כדברי רבי מהפסוק **והיתה לאהרן ולבניו** מחצה לאהרן ומחצה לבניו.

משנה לת"ק לא ירבה יותר מ"ח נשים ולר' יהודה יכול להרבות בתנאי שאינם מסירות את לבו ולר"ש גם אחת שמסירה את לבו לא ישאנה ונאמר **לא ירבה** אפילו כאביגיל. **גמרא** יוצא מהמשנה שר' יהודה דרש את טעם הפסוק ור"ש לא דרש את טעם הפסוק ושנינו שנחלקו להיפך שלר' יהודה ממשכנים אלמנה בין עניה בין עשירה ולר"ש רק עשירה ולא עניה שכשאתה מחזיר לה אתה משיא עליה שם רע אצל שכנותיה שמתוך שממשכנים צריך להחזיר את המשכון ויוצא עליה שם רע, א"כ ר' יהודה לא דרש טעם בפסוק ור"ש דרש ויש לומר שאכן ר' יהודה לא דרש אך לגבי מלך התורה מפרשת הפרק **לא ירבה** כדי שלא יסור, ור"ש סובר שכיוון שתמיד דורשים את טעם הפסוק א"כ מדוע התורה מפרשת **ולא יסור** אלא ללמד שאפילו אחת שמסירה את לבו לא ישאנה ולא ירבה נאמר אפילו על צדיקה כאביגיל.

מנין שמרבה עד י"ח יש ללמוד מהפסוק **ויולדו לדוד בנים בחברון ויהי בכורו אמנון** ולאחינועם הזורעאליה ומשנהו כלאב לאביגיל אשת נבל הכרמלי, והשלישי אבשלום בן מעכה והרביעי אדוניה בן חגית והחמישי שפטיה בן אביטל והשישי יתרעם לעגלה אשת דוד אלה יולדו לדוד בחברון והנביא אומר לו **ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה** והיינו שש ועד פעמיים כהנה יחד י"ח, ורבינא מקשה שנאמר כהנה י"ב ועוד כהנה י"ב יחד כ"ד וכן שנינו לא ירבה לו נשים יותר מעשרים וארבע ואם דורשים ואו לא ירבה יותר מ"ח, וכן שנינו להדיא לא ירבה יותר מ"ח, ורב כהנא אומר שטעם התנא של משנתו שמקישים את כהנה השני לראשון כמו שהראשון הוא ששה כך השני, ואף שכבר היתה לו מיכל יש לומר שעגלה היא מיכל ונקרא שמה עגלה שהיא חביבה עליו כעגלה, וכמו שנאמר בשמשון **לולא חרשתם בעגלתי**, ויש להקשות שכתוב **ולמיכל בת שאול לא היה ולד עד יום מותה** מבאר רב חסדא שעד יום מותה ולא עד בכלל שבמותה היה לה ולד, אך קשה שנאמר כבר בחברון שהיו לו בנים ממיכל והמעשה שמיכל התקללה היה בירושלים שכתוב **ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפוז ומכרזר לפני ה' ותבו** ורב יהודה או רב יוסף אמר שמיכל לקחה את עונשה בעוה"ז, יש לומר שעד אותו זמן היה לה ילד ומאז לא ילדה ומה שכתוב **ויקח דוד עוד פלגשים ונשים בירושלים** היינו למלאות עד י"ח ומבאר רב יהודה בשם רב שנים בכתובה וקידושין ופלגשים בלי כתובה וקידושין.

רב יהודה אומר בשם רב שהיו לדוד ד' מאות ילדים שכולם בני יפת תאר ומגדלי בלורית ויושבים בקרונות של זהב ומהלכים בראשי גייסותיו והם היו בעלי האגרופין של בית דוד.

עוד אמר רב יהודה בשם רב שתמר היתה בת יפת תואר שהיא אמרה לאמנון **דבר נא אל מלך כי לא ימנעני ממך** ואם אמה היתה בת נישואין א"כ היא אסורה עליו.

כתוב בפסוק ולאמנון איש רע ושמו יונדב בן שמעה אחי דוד איש חכם ומבאר רב יהודה בשם רב איש חכם לרשעה, וכתוב **ויאמר מדוע אתה ככה דל בן המלך ויאמר לו יונדב שכב על משכבך והתחלל**, וכתוב **ועשתה לעיני את הבריה ותקח המשרת ותצוק לפניו** מבאר רב יהודה בשם רב שעשתה לו מיני טיגון, וכתוב **וישנאיה אמנון שנאה גדולה** ביאר ר' יצחק שנקשרה לו נימה ונעשה כרות שפכה ולכאורה מה היא אשמה אלא היא עצמה קשרה לו ויש להקשות שרבה דרש על הפסוק **ויצא לך שם בגוים** ביפך שלבנות ישראל אין שיער בבית השחי ובבית הערוה ויש לומר שתמר היתה בת יפת תואר.

נאמר בפסוק ותקח תמר אפר על ראשה וכתונת הפסים אשר עליה קרעה ושנה תלמיד בשם ר' יהושע בן קרחה שהיא גדרה גדר גדול שיאמרו אם קרה כך לבנות מלכים ק"ו לבנות הדיוטות ואם כך לצנועות ק"ו לפרוצות, ואמר רב יהודה בשם רב שבאותה שעה גזרו **עמוד** בן על יחוד ועל הפנויה אך קשה שיחוד נאסר כבר בתורה כדברי ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהונדק ששלומדים רמו לאיסור יחוד מהפסוק **כי יסיתך אחיך בן אמן** וכי בן אב לא מסית אלא ללמד שבן מתיחד עם אמו ולא עם שאר עריות, ויש לפרש שאז גזרו על יחוד אף בפנויה.

רב יהודה דרש בשם רב על הפסוק **ואדוניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך** שביקש להלמו בכתר המלכות אך לא הלמו שהיה שרביט בחללו, **ויעש לו רכב ופרשים וחמישים איש רצים לפניו** ביאר רב יהודה בשם רב שהחידוש בהם שכולם היו נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים.

משנה לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו **וכסף וזהב לא ירבה** לו אלא כדי צורך אפסניא שלו וכותב לו ס"ת לשמו שכשיצא למלחמה מוציאו עמו וכשנכנס מכניסו עמו ויושב עמו בדין וכשמיסב היא כנגדו שכתוב **והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו**. **גמרא** שנו בברייתא שאין לומר שלא ירבה סוסים אף כדי מרכבתו שכתוב לו שרק לו לא ירבה אך ירבה כדי רכבו ופרשיו, ונאסרו רק סוסים הבטלנים ואפילו סוס אחד בטל הוא באיסור שנאמר **למען הרבות סוס** ומה שכתוב קודם סוסים לומר שעובר בלאו על כל סוס ומשמע שאם לא היה כתוב לו היינו אומרים שאסור גם לרכבו ופרשיו והיינו לרכיבה ברווח,

שנו בברייתא שאין לומר שלא ירבה אף לחיילותיו שכתוב לו שרק לו לא ירבה אך מותר לצורך חיילותיו ולולא שכתוב לו היינו אומרים שאסור לאספניא בריות והלו שכתוב לגבי נשים יש לומר שרק מלך אסור ולמעט הדיוטות שלהם מותר להרבות.

רב יהודה אומר שכתוב במלכים **ויהי לשלמה ארבעים ארוות סוסים למרכבתו** ובדברי הימים כתוב ויהי לשלמה **ארבעת אלפים ארוות סוסים** יש לפרש שאם היו לו מ' אלף איצטבלאות בכל אחד היו ד' אלפי ארוות ואם היו ד' אלפי איצטבלאות בכל אחד מהם היו מ' אלפי ארוות סוסים, ר' יצחק הקשה שבדברי הימים כתוב **אין כסף נחשב בימי שלמה** למאומה ובמלכים כתוב **ויתן שלמה את הכסף בירושלים כאבנים** יש לומר שקודם שנשא את בת פרעה לא היה נחשב אך אחר שנשאה היה נחשב כאבנים, עוד דרש ר' יצחק שכשנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים שעגלה אח"כ שרטון שעליו נבנתה כך רומי, עוד אמר ר' יצחק שלא התגלו בתורה טעמיה שבשני המקומות שהתגלה הטעם נכשל בהם גדול העולם שכתוב **לא ירבה לו נשים** ושלמה אמר אני ארבה ולא אסור וכתוב **והיתה לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו**, וכתוב **ולא ירבה לו סוסים** ושלמה אמר אני ארבה ולא אשיב וכתוב **ותצא מרכבה ממצרים בשש**.

שנו בברייתא שהמלך לא יתנאה בס"ת של אבותיו ואמר רבא שאף שאדם קיבל ס"ת מאביו בכ"ז מצוה עליו לכתוב משלו כמו שכתוב **ועתה כתבו לכם את השירה**, ואביי מקשה שבברייתא נאמר שרק מלך לא יתנאה בשל אביו ולשאר אדם א"כ מצוה, ויש לומר שבמלך יש מצוה לב' ס"ת כמו ששנינו **וכתב לו את משנה התורה** שיכתוב ב' תורות אחת שיצאת ונכנסת עמו שתולה אותה בזרועו ולא נכנס עמה לבית המרחץ או בית הכסא שכתוב **והיתה עמו וקרא בו** רק במקום שראוי לקרוא בו ועוד ס"ת שמונחת בין גניזיו. **מר זוטרא** או **מר עוקבא** אמור שבתחילה נתנה תורה בכתב עברי ובלשון הקודש ובימי עזרא ניתנה בכתב אשורי ולשון ארמי וישראל ביררו כתב אשורי ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב עברי ולשון ארמי והדיוטות מבאר רב חסדא שהם הכותים וכתב עברי הוא מה שנקרא כתב ליבונאה, ושנינו שר' יוסי אמר שהתורה היתה ראויה להנתן ע"י עזרא אם לא קדמו משה שכתוב **ומשה עלה אל האלוקים** ובעזרא כתוב **הוא עזרא עלה מבבל** וכמו שאצל משה עליה זה תורה כך אצל עזרא, ועוד כתוב במשה **ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים** ובעזרא כתוב **כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת אלוקים ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט** ואף שלא נתנה תורה על ידו אך הכתב השתנה על ידו,

דף כב שכתוב וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתוב לא כהלין כתבא למיקרא ופשרה להודעא למלכא וכתוב וכתב את משנה התורה וזאת כתב הראוי להשתנות ונקרא אשורית שהוא עלה עמה מאשור, ושנינו

שרבי אמר שתחילה נתנה תורה בכתב זה אלא שחטאו ונהפך להם לרועץ וכשחזרו החזירו להם שכתוב **שוכו לבצרן אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך ונקרא אשורית** שהיא מאושרת בכתב, ורשב"א אומר בשם ר"א בן פרטא שאמר בשם ר"א המורעי שהכתב לא השתנה כלל שכתוב **ווי העמודים** שכמו שווי העמודים לא השתנו כך הווים לא השתנו ועוד כתוב **ואל היהודים ככתבם וכלשונם** שכמו שלשונם לא השתנה כך הכתב לא השתנה ומה שכתוב **משנה התורה** הוא רק לגבי שני ס"ת שאחת נכנסת ויוצאת עמו שעושה אותה קמיע שתלוה בזרועו שכתוב **שיתיה ה' לנגדי תמיד** והאחת בבית גניזו ומי שלמד ממשנה התורה לכתב ידו **שיתיה** כדברי רב **חנא בר ביזנא** בשם ר"ש חסידא שהתפלל יראה עצמו כאילו שכינה עומדת כנגדו, ולר"ש שהכתב לא השתנה מה שכתוב **אצל דניאל לא כהלין כתבא** ביאר רב שנכתב בגימטריא יטת אדך פוגחמת ודניאל פירש להם מנא מנא תקל ופרסין, שהקב"ה מנה את מלכותו במאזנים ונמצא חסר ומלכותו תפרס ותנתן לפרס ומדי, ושמואל מבאר שזה נכתב בג' מילים ממתוס נקפי אאלרן ור' יוחנן אמר שזה נכתב מהסוף להתחלה אנם אנם לקת ניספרו ורב אשי אומר נמא נמא קתל פורסין.

משנה לא רוכבים על סוסו ולא יושבים על כסאו ולא משתמשים בשרביטו ולא רואים אותו מסתפר וכשהוא ערום וכשהוא בבית המרחץ שכתוב **שום תשים עליך מלך** שתהא אימתה עליך. **גמרא** רב יעקב אומר בשם ר' יוחנן שאבישג עולת מלך שלמה שהלמה הוא מלך שיכול להשתמש בשרביטו של מלך אך היא אסורה לאדוניה כי הוא הדיוט, שכשרוד היה זקן ואמרו שייבקשו למלך נערה יפה וכתוב **והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתה** והיא אמרה לדוד שישאנה אמר לה שהיא אסורה עליו שכבר יש לו י"ח נשים אמרה לו כשהגנב לא מוצא לגנוב הוא תולה בשלום שבגלל שאין לך כח את אומר שאני אסורה לך ואז הוא קרא לבת שבע **ותבא אליו החדרה**, וביאר רב יהודה בשם רב שהוא קינח ב"ב מפות ורב שמן בר אבא הוכיח מזה כמה קשים גירושין שהתירו לו להתידח עם אבישג ולא גירש אחת מנשותיו ואמר ר"א שהגמרא אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שכתוב **וזאת שנית רצונו עששו כסות דמעו את מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם וכתוב ואמרתם על מה על כ"ה הידי בין ובין אשת נעורין אשר אתה בגדת בה והיא חברתך ואשת בריתך**, ור' יוחנן אמר בשם ר"א שאשתו של אדם מתה אם מבקשים ממנו ממון ואין לו שכתוב **ואם אין לך לשלם למה יקח את משכבך מתחתך**, עוד אמר ר' יוחנן שאדם שמתה אשתו ראשונה כאילו נחרב ביהמ"ק בימיו שכתוב **בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עינך במגיפה לא תספד ולא תבכה ולא תבא דמעתיך וכתוב ואדבר אל העם בבוקר ותמת אשתי בערב וכתוב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם**, ור' אלכסנדרי אמר שאדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שכתוב **אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך**, ור' יוסי בר חנינא אומר שפסיעותיו מתקצרות שכתוב **יצרו צעדי אונן** ור' אבהו אומר שעצתו נופלת שכתוב **ותשליכהו עצתו**.

רבה בר בר חנה אומר בשם ר' יוחנן שקשה לזווגם כקריעת ים סוף שכתוב **אלוקים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות**, אך קשה שרב יהודה אמר בשם רב שמ' יום קודם יצירת הוולד יוצאת בת קול ואומרת בת פלוני לפלוני, ויש לומר שזיווג ראשון הוא מבת קול וזיווג שני הוא לפי מעשיו וקשה לזוגם.

ר' שמואל בר נחמן אומר שלכל דבר יש תמורה מלבד אשת נעורים שכתוב **ואשת נעורים כי תמאס** ורב יהודה שיה לרב יצחק בנו שאדם לא מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שכתוב **הנה יפה מקורך ברוך ושמת מאשת נעורין, עמוד ב** אמר לו בנו כמו מי אמר לו כאמך אך קשה שרב יהודה עצמו שנה לבנו **מוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרימים**, ובנו שאל כמו מי והוא אמר לו כאמך, ויש לומר שהיא תקיפה אך מעבירה על דבריה...

רב שמואל בר אונאי אומר בשם רב שאשה היא כגולם והיא כורתת ברית למי שעשאה כלי שכתוב **כי בועליך עושיך ה' צבקות שמו**.

שנינו שאין איש מת אלא לאשתו שכתוב **וימת אלימלך איש נעמי**, ואין אשה מתה אלא לבעלה שכתוב **ואני בבואי מפרן מתה עלי רחל**.

שנו בברייתא שמלך מסתפר בכל יום שכתוב **מלך בפינו תחזינה עיניך** וכה"ג מערב שבת לערב שבת וכהן הדיוט אחת לל' יום, ורב שמואל בר נחמן מבאר שכה"ג מסתפר כל ערב שבת מפני שהמשמרות מתחדשות והן הדיוט אחת לל' יום שכתוב **וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם** ולומדים **פרע פרע** מנזיר שכתוב בו **גדל פרע שער ראשו** וכמו שבנזיר שלושים כך ככהן שלושים, ששנינו שסתם נזירות ל' יום ומבאר רב מתנה שכתוב **יהיה** שהוא גימטריא ל' ורב פפא מקשה שנאמר שכהנים לא יגדלו כלל אמר אביי שאם היה כתוב לא ישלחו פרע א"כ הכוונה שלא יגדלו אך כתוב **ופרע** והיינו שיהיה פרע אך לא ישלחו, ובזמן הזה לא הצריכו את הכהנים להסתפר שאסרו ביין רק בשעת ביאה ולא אסרו שלא בשעת ביאה, אך קשה ששנינו שרבי אומר שכהנים היו צריכים להאסר ביין לעולם אך מה אעשה שתקנה זו תקלקל אותם לגמרי, ואמר אביי שבזמננו כהנים שותים כיון כרבי משמע שרבנן אוסרים בזמן הזה, ויש לומר שרבנן אסרו שמהרה יבנה המקדש וצריך כהן הראוי לעבודה אך לגבי תספורת הוא יכול להסתפר מיד ולעבוד ואין לומר שגם בשותה יין הוא יוכל לנוס קצת כדברי רב אחא ששינה ודרך כל שהוא מפיג את היין ששנינו שר"ג אמר בשם רבה בר אבהו שזה רק כששתה כדי רביעית אך אם שתה יותר מרביעית הדרך טורדתו יותר והשינה משכרת יותר, ורב אשי מבאר שגזרו רק בשתוי יין כי מחללים

את העבודה אך פרועי ראש שאינם מחללים את העבודה לא גזרו בהם, ויש להקשות ששנינו אלו שבמיתה פרועי ראש ושתוי יין ואמנם בשתוי יין נאמר **יין ושכר אל תשת אתה ובניך ולא תמותו** ופרועי ראש מההיקש שכתוב **וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו ויין לא ישתו** וכמו ששתוי יין במיתה כך פרועי ראש במיתה וא"כ קשה שנלמד כמו ששתוי יין מחללים עבודה כך פרועי ראש מחללים עבודה, ורבינא הקשה לרב אשי שלפני יחזקאל מי אסר פרע אמר רב אשי א"כ מה שאמר רב חסדא שמה שנאמר ביחזקאל **כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני** מי אסר קודם יחזקאל אלא שנאסר מהלכה למשה מסיני ויחזקאל הסמיך על פסוק וא"כ יש לומר גם לגבי איסור גידול פרע ולא נאמר הלכה לחלל את העבודה.

מה שכתוב כסום יכסמו את ראשיהם יש לפרש כמו תספורת ולויינית ומבאר רב יהודה בשם שמואל שהיא תספורת מיוחדת ונאה ומבאר רב אשי שראש שיער זה בצד עיקרו של זה וכששאלו את רבי איך היתה תספורתו של כה"ג אמר להם שילמדו מהתספורת של חתנו בן אלעשה ואמר רבי שהוא לא פיזר לחנם את מעותיו אלא כדי להראות בו תספורתו של כה"ג.

דף כג פרק זה בורר

משנה דיני ממונות בג' לר"מ כל אחד מבעלי הדינים בורר לו אחד ושניהם בוררים להם עוד אחד ולחכמים שני הדיינים בוררים להם עוד אחד, לר"מ כל אחד יכול לפסול את דיניו של האחר, ולחכמים רק אם הוא מביא ראיה שהוא קרוב או פסול ואם הם כשרים או מומחים מפי ב"ד הוא לא יכול לפסול, ולר"מ כל אחד יכול לפסול את ערדיו של האחר ולחכמים רק כשהוא מביא עליהם ראיה שהם קרובים או פסולים יכול לפסול ואם היו כשרים אינו יכול לפסול. **גמרא** יש לברר בדברי המשנה זה בורר לא אחד הרי מספיק ב"ד אחד של ג' ויש לפרש שכשזה בורר לו ב"ד אחד וכן השני בורר לו ב"ד אחד ושניהם בוררים להם עוד אחד ומשמע שגם הלוה יכול לעכב, ויש להקשות שר"א אמר שרק המלוה מעכב אך את הלוה כופים ודן בעירו, ויש לפרש כדברי ר' יוחנן שמדובר בערכאות שבסוריא אך אינו יכול לפסול מומחים, ורב פפא אומר שמדובר אף במומחים כמו הב"ד של רב הונא ורב חסדא אלא שטוען הלוה אינו מטריח אותך, אך יש להקשות שהמשנה ממשיכה שלחכמים שני הדיינים בוררים להם עוד אחד ואם נאמר שהמשנה דברה בב"ד איך יכולים הב"ד לברר אחרי שפסלו אותם, ועוד קשה מה כתוב זה בורר לו אחד, אלא יש לפרש כשה בורר לו דיין אחד וכן השני בורר לו דיין אחד ושני הדיינים בוררים להם עוד אחד, ובא"י אמרו בשם ר' זירא שכשכל אחד מבעלי הדינים בוררים להם דיין אחד ושני הדיינים בוררים עוד אחד יוצא הדין לאמיתו.

לכאורה נחלקו ר"מ וחכמים בדברי רב יהודה בשם רב שאין עדים חותמים על שטר אלא א"כ יודעים מי חותם עמם שלר"מ הם חותמים גם בלי שיודעים מי חותם עמם ולחכמים הם לא חותמים, ויש לומר שלכו"ע אינם חותמים ללא ידיעה מי חותם עמם, ולכו"ע צריך את דעת הדיינים ור"מ סובר שצריך את דעת בעלי הדינים ולחכמים לא צריך את דעת בעלי הדין, וישנה ברייתא כדברי רב יהודה שנקיי הדעת שכיוושים לא חתמו אלא אם ידעו מי חותם עמם, ולא ישבו בסעודה בלי שידעו מי מיסב עמם.

יש להקשות איך בעל הדין יכול לפסול דיין של האחר, וביאר ר' יוחנן שמדובר בערכאות שבסוריא ולא מומחים, אך יש לדייק מהסיפא שחכמים אומרים שאם היו כשרים או מומחים בב"ד אינו יכול לפסול א"כ לר"מ יכול לפסול גם מומחים, יש לומר שיש להוסיף שאם היו כשרים נעשו כמומחים מפי ב"ד ואינו יכול לפסול, ויש לדייק שכתוב בברייתא שאמרו לר"מ שלא כל הימנו לפסול דיין שמומחה לרבים ויש לדחות שהכוונה דיין שהמחהו רבים עליהם, וכן שנינו שפוסל והולך עד שיקבל עליו ב"ד שמומחה לרבים, ויש להקשות שבכל מקרה עדים הם כמומחים ובכ"ז ר"מ אומר שפוסל את עידי השני, ויש לפרש כדברי ר"ל שאמר על ר"מ פה קדוש יאמר דבר זה, ויש לשנות ענין, ולכאורה לגבי תמורה פסלה עד אחד ולשבויעה שבא הוא ואחר כשנים, ויש לומר שמדובר שקבלו עליו כשנים ולר"מ הוא יכול לחזור בו, אך יש להקשות שכבר שנינו שאם אמר נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך או ג' רועי בקר לר"מ יכול לחזור בו ולחכמים אינו יכול לחזור בו **עמוד ב** וביאר רב דימי בר ר"ב בן רב יוסף שהוא קבלו עליו כאחד, ויש לומר שיש חידוש כאן שאם היו חולקים רק לגבי אבא ואביך היינו אומרים שרובנן לא יכול לחזור כי הם נאמנים לעולם אך באחד שאינו ראוי לעולם יודו חכמים לר"מ שיכול לחזור בו, ואם היו חולקים באחד היינו אומרים שבאבא ואביך יודה ר"מ לחכמים שלא יכול לחזור בו, אך יש להקשות שאם ברישא כתוב דינו ובסיפא כתוב עידי א"כ זה דוקא, ור"א מבאר שמדובר שבא הוא ואחר לפסלו, אך קשה שהוא נוגע בעדות, ורב אחא בר רב איקא מבאר שמדובר שקרא עליו ערער אך קשה שבערער של פסול גזלנות אינו נאמן כי הוא נוגע אלא מדובר בערער של פגם משפחה ור"מ סובר שבעל הדין מעיד על המשפחה והוא נפסל ממילא, ולחכמים הוא בכ"ז נוגע בעדות, רב דימי אומר בשם ר' יוחנן שנחלקו כשיש שתי כיתי עדים שלר"מ צריך לברר ולחכמים לא צריך לברר אך בבת אחת לכו"ע אינו יכול לפסלו, ושאלו רב אמי ורב אסי כשאין אלא כת אחת, ויש לדחות שכבר אמרנו שבכת אחת לא נאמן לפסול אלא שאלתם היתה כשעידי הכת השניה נמצאו קרובים או פסולים אם נאמן, אמר ר' יוחנן שכבר העידו עדים הראשונים, וללישנא בתרא רב אשי אמר כך שהעידו הראשונים.

לכאורה הם נחלקו במחלוקת רבי ורשב"ג במי שבא לדון בשטר וחזקה לרבי נידון בשטר ורשב"ג אומר נידון בחזקה ודנו בזה בחזקה ולא בשטר אלא

כוונתו שאף בחזקה, ונחלקו אם צריך לברר, ויש לומר שלרשב"ג לא נחלקו אלא לרבי שר"מ סובר כרבי שצריך לברר וחכמים סוברים שרבי דיבר על חזקה שמגיעה מכה השטר אבל עדים שלא באים מחמת האחרים יודה רבי שלא צריך לברר, רבין אומר בשם ר' יוחנן ,

דף כד ברישא מדובר בעדים פסולים ודיינים כשרים שמתוך שפוסלים את העדים פוסלים גם את הדיינים ובסיפא מדובר בדיינים פסולים ועדים כשרים שמתוך שנפסלים הדיינים נפסלים העדים, ורבא מקשה שברישא מובן שנפסלים הדיינים במיגו שהרי ישנם בתי דינים אחרים אך איך ניתן לפסול את העדים במיגו הרי אין עדים נוספים, יש לומר שמדובר שיש עוד כת אחרת וא"כ כשאין כת אחרת לא יכולים לפסול א"כ רבין סובר כרב דימי, יש לומר שנחלקו אם אומרים מיגו שלרב דימי לא אומרים מיגו ולרבין אומרים מיגו.

יש להקשות במה שר"ל אמר לעיל על ר"מ פה קדוש שעולא אמר שהרואה את ר"ל בביהמ"ד כאילו עוקר הרים ועלחן זה בזה הוא או קרא לר"מ דרך ענווה, ורבינא אמר שכל הרואה את ר"מ בביהמ"ד כאילו עוקר הרי הרים וטוחנם זה בזה, ויש לומר שר"ל אמר בא וראה כמה מחבבים זה את זה כמו שרבי אמר שאסור להטמין צונן ואמר לפניו ר' ישמעאל בן ר' יוסי שאביו התיר להטמין צונן אמר רבי כבר הורה זקן, ואמר רב פפא בא וראה כמה מחבבים זה את זה שהרי ר' יוסי היה כפוף בחייו לרבי שר' ישמעאל מילא את מקום אביו והוא היה כפוף לפני רבי ובכ"ז אמר רבי כבר הורה זקן.

ר' אושעיא דרש בפסוק **ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם** אלו ת"ח בא"י שמנעימים זה לזה בהלכה, **והחובלים** אלו ת"ח שבבבל שמחבבים זה את זה בהלכה, **ויאמר אלי אלו שני בני היצהר העומדים ושנים זיתים עליה** מבאר ר' יצחק שיצהר אלו ת"ח שבא"י שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית, ושני זיתים אלו ת"ח שבבבל שמרורים זה לזה בהלכה כזית, ומה שכתוב בהמשך **ואשא עיני ואראה והנה שתיים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים כנפי החסידה ותשאנה האיפה בין השמים ובין הארץ ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער**, וביאר ר' יוחנן בשם רשב"י שמדובר על חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל, ויש להקשות וכי גסות ירדה לבבל הרי שנינו עשרה קבים של גסות ירדו לעולם ותשעה נטלה עילם ואחד לשאר העולם, ויש לומר שאכן ירדה לבבל אך השתרבבה לעילם ומדויק כן כמה שכתוב **לבנות לה שרק אחת בנתה בבבל**, אך קשה שר' יוחנן אמר סימן לגסות עניות והעניות היא בבבל, ויש לומר שהכוונה לעניות בתורה וכמו שכתוב **אחות לנו קטנה ושדים אין לה** וביאר ר' יוחנן שמדובר על עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד.

ר' יוחנן דרש את השם **בבל** על תלמוד בבלי שהוא בלול במקרא במשנה ותלמוד, ור' ירמיה דרש את הפסוק **במשכנים הושיבני כמתי עולם** שזה מדובר על תלמוד בבלי.

משנה אם אמר לבעל דינו נאמן עלי אבא או אביך או ג' רועי בקר לר"מ יכול לחזור בו ולחכמים אינו יכול לחזור בו, אם היה חייב שבועה לחבירו ואמר לו חזור לי בחיי רש"מ יכול לחזור בו ולחכמים לא יכול לחזור בו. **גמרא** רב דימי בר ר"נ בר רב יוסף אומר שמדובר שקיבל את אביו כדין אחד ורב יהודה אמר בשם שמואל שנחלקו באמר לו מחול לך אך אם אמר לו אתן לך לכו"ע יכול לחזור בו ור' יוחנן אמר שנחלקו באתן לך והסתפקו אם במחול לך לכו"ע לא יכול לחזור בו או שנחלקו גם באתן לך וגם במחול לך, ולכאורה יש להוכיח מדברי רבא שנחלקו באתן לך ובמחול לך לכו"ע לא חזרו בו ואם נאמר שגם ר' יוחנן סבר שבמחול לך לכו"ע לא חזרו בו א"כ מובן שרבא סובר כר' יוחנן, אך אם נאמר שר' יוחנן נחלקו גם במחול לך א"כ כמו מי סובר רבא, ויש לומר שרבא אכן חולק על ר' יוחנן, והקשה לו רב אחא בר תחליפא שלגבי שבועה כשאמר דור לי בחיי אשך נחלקו ר"מ וחכמים **עמוד ב** לכאורה מדובר גם בנושבעים ולא משלמים א"כ זה כמחול לך וגם בזה נחלקו, ויש לדחות שמדובר בנושבעים ונוטלים שזה כאתן לך והמשנה הוסיפה שנחלקו בשני בבות שרצו לשנות בתולה בדעת אחרים ובתולה בדעת עצמו, שאם היינו שונים בתולה בדעת אחרים היינו אומרים שרק בזה חלק ר"מ שלא גומר להקנות שמי יאמר שהוא יזכהו אך בתולה בדעת עצמו יודה ר"מ שהוא גומר ומקנה ואם היינו שונים בתולה בדעת עצמו היינו אומרים שבתולה בדעת אחרים יודו חכמים שלא גמר ומקנה.

ר"ל אומר שנחלקו קודם גמר דין אך אחר גמר דין לכו"ע אינו חוזר בו, ור' יוחנן סובר שנחלקו אחר גמר דין, והסתפקו לר' יוחנן אם נחלקו רק לאחר גמר דין ולפני גמר דין לכו"ע חוזר בו או שנחלקו גם קודם גמר דין, ויש להוכיח מדברי רבא שבקיבל עלי קרוב או פסול קודם גמר דין חוזר בו ולאחר גמר דין אינו חוזר בו, ומובן אם ר' יוחנן דיבר רק אחר גמר דין וקודם גמר דין חוזר א"כ רבא כר' יוחנן ולדעת רבנן, אך אם ר' יוחנן סובר שנחלקו גם קודם גמר דין א"כ כמו מי סובר, רבא ומוכח שר' יוחנן דיבר רק אחר גמר דין, ור"נ בר רב חסדא שלח לר"נ בר יעקב שילמד אותו אם נחלקו קודם גמר דין או אחר גמר דין והלכה כדברי מי, ושלח לו שנחלקו אחר גמר דין והלכה כחכמים, ורב אשי אומר שר"נ בר רב חסדא שלח האם נחלקו באתן לך או במחול לך וכמו מי ההלכה, והוא שלח לו שנחלקו באתן לך והלכה כחכמים, וכך שנו בסורא, ובפומבדיתא שנו שר' חנינא בר שלמיא אמר ששלחו משיבתו של רב לשמואל מה הדין לפני גמר דין וקנו מידו, ושמואל שלח שאין לאחר קנין כלום.

משנה אלו הן הפסולים: משחק בקוביא מלוי בריבית מפריחי יונים וסוחרי שביעית, ור"ש אמר שבתחילה קראו להם אוספי שביעית וכשרבו האנסים

חזרו לקרותם סוחרי שביעית, ואמר ר' יהודה שכ"ז כשאין להם אומנות אלא היא אך כשיש להן עוד אומנות כשרים. **גמרא** יש לדקדק מה הפסול במשחק בקוביא, ורמי בר חמא מבאר שזה אסמכתא שלא קונה רוב ששת אמר שזה לא נקרא אסמכתא והפסול הוא רק כשאנים עסוקים בישובו של עולם, והנ"מ בין רב ששת לרמי בר חמא כשיש לו עוד אומנות, ויש להוכיח ששנינו במשנה שר' יהודה אמר שהפסול הוא רק כשאין לו עוד אומנות וכשיש לו עוד אומנות הם כשרים א"כ טעם המשנה הוא משום ישוב העולם, ואין לומר שחכמים חלקו על ר' יהודה שהרי ריב"ל אומר

דף כה שאם ר' יהודה אומר במשנה אימתי או במה הוא לפרש את ת"ק, ור' יוחנן אומר שאימתי הוא לפרש ובמה זה לחלוק ולכו"ע אימתי הוא לפרש, ויש לדחות שרמי סובר שגם כשר' יהודה אומר אימתי הוא חולק על חכמים, ולכאורה ישנה ברייתא מפורשת שנחלקו גם ביש אומנות אחרת שפסול, ויש לומר שזה רק דעת ר' יהודה בשם ר' טרפון שאמר שאם אחד נדר נזירות אם אחד שמתקרב אליו הוא נזיר והשני נזר אם ההוא אינו נזיר ונמצא כאחד מהם שלר' טרפון שאף אחד מהן אינו נזיר שניירות נתנה להפלאה וא"כ הברייתא שאומרת שגם כשיש אומנות זה אסמכתא זה רק דעת ר' טרפון.

רבא אומר שגם הלוח בריבית פסול ומה ששנינו מלוה בריבית הכוונה למלוה שבאה בריבית. עדים העידו על בר בניתוס אחד אמר שהוא לוח בריבית לפניו ואחד לי הלוח בריבית ורבא פסל את בר בניתוס, ויש להקשות הרי רבא אמר שהלוח פסול בעדות והוא רשע והעד פסל עצמו שהתורה אמרה **אל תשת ידך עם רשע**, יש לומר שרבא לשיטתו שאדם קרוב אצל עצמו ואין משיע עצמו רשע.

היה טבח שנמצא שהוציא טריפות מתחת ידו ור"נ פסל אותו והעבירו והוא הלך וגידל את שערו וצפרניו ורצה ר"נ להכשירו אמר רבא אולי הוא מערים אלא תקנתו היא שילך למקום שלא מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או שיוציא טריפה בדבר חשוב משלו.

בבבב ביאור מפריחי יונים שמתערב אם תקדים יונן את יוני, ורב חמא בר אושעיא ביאר שזה ארא שמלומד להביא יונים לשובכו ומי שביאר שזה תחרות לא ביאר שזה ארא שזה אסור רק מפני דרכי שלום, ומי שביאר ארא לא ביאר שזה תחרות כי זה כבר כלול במשחק בקוביא והשני יסבור שהמשנה פירטה תולה בדעת עצמו ותולה בדעת אחרים שאם היה כתוב רק תולה בדעת עצמו היינו אומרים ששם הוא לא גומר להקנות **עמוד ב** כי הוא חושב שהוא משחק היטב אך תולה בדעת ינו לא ואם היינו כותבים תולה בדעת ינו היינו אומרים שזה תלוי בנקישות והוא אומר אני בקי בכך יותר אך תולה בדעת עצמו לא, ויש להוכיח ממה ששנינו בברייתא שמשחק בקוביא זה המשחק בפספסים ולא רק זה אלא גם המשחקים בקליפי אגוזים או רימונים וחזרתם היא משישברו את פספסיהן וחזרתם בהם שלא יעברו אף בחינם, ומלוה בריבית בין המלוה ובין הלוח וחזרתם היא משיקרעו את השטר ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא ילוה אף לנכרי, ומפריחי יונים הם אלו שממרים ביונים ולא רק יונים אלא כל בהמה חיה ועוף וחזרתם היא משישברו את פגמיהם ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא יעשו אף במדבר, וסוחרי שביעית שהם נוטלים ונותנים בפירות שביעית וחזרתם היא שבשביעית הבאה הם יבדלו, ואמר ר' נחמיה שלא רק חזרת דברים אלא גם חזרת ממון שהוא אומר אני פלוני בן פלוני כנסתי מאתם זוו בפירות שביעית והם נתונים במתנה לעניים, ובברייתא כתוב בהמה וזה מובן רק אם ביונים הפסול הוא בתחרות וזה שייך גם כבהמה אך ארא לא שייך כבהמה, ויש לומר שמדובר בשור הבר וכמו הסובר ששור הבר הוא מין בהמה ששנינו ששור הבר הוא מין בהמה ור' יוסי סובר שהוא מין חיה.

שנו בברייתא שהוסיפו עליהם גזלנים וחמסנים ולכאורה גזלן פסול מהתורה, יש לומר שמדובר במציאת חרש שוטה וקטן שבתחילה סברו שזה לא מצוי או שזה רק מצד דרכי שלום ואחר שראו שסוף הם לוקחים ממון פסול אותם, ולגבי חמסנים סברו מתחילה שכיון שהם נותנים דמים א"כ זה אקראי בעלמא אך אחר שראו שהם חוטפים גזרו בהם, עוד הוסיפו רועים גבאים ומוכסים ומתחילה סברו ברועים שזה אקראי בעלמא ואחר שראו שהם מרעים ככוונה לשדות אחרים גזרו בהם, ובמוכסין לא גזרו בתחילה שחשבו שהם לוקחים רק את הראוי להם אך אחר שראו שלוקחים יותר גזרו בהם.

רבא אומר שרועה פסול בין ברועה בהמה דקה ובין בהמה גסה, ויש להקשות שרבא אמר שרועי בהמה דקה בא"י פסולים ובחו"ל כשרים ורועי בהמה גסה כשרים גם בא"י, יש לומר שרבא דיבר על מגדלי גסה שכשרים בא"י, וכן מוכח שהמשנה אומרת נאמנים עלי רועי בקר ולכאורה החידוש שנאמנים לעדות, ויש לומר שכוונתו לדין וזה מדויק ממה שאמר שלושה ולעדות לא צריך ג' אך גם אם הכוונה לדין מדוע הוא אמר רועי בקר הרי כל שאר הדיוטות פסולים, ויש לומר שהוא מקבלם עליו אף שאינם מצויים בישוב.

ר' יהודה אומר שסתם רועה פסול אך סתם גבאי כשר. **אביו** של ר' זירא עשה גביה י"ג שנים וכשבא ראש הנהר לעיר כשראה ת"ח הוא אמר לך עמי בא בתדריך, ולשאר העם הוא אמר שראש הנהר בא והוא ישחוט האב לפני הבן וכולם התחבאו,